

Dode, voor de sportvisserij verloren, blankvoorns.

Vechten om de witvis

Tekst: Gert-Jan Buijs
Fotografie: Gert-Jan Buijs en
Arnout Terlouw

Tussen de beroepsvisserij en de sportvisserij in het Nederlandse binnenwater bestaat een spanningsveld. Deze twee ogenschijnlijke tegenpolen vissen letterlijk in dezelfde vijver. Vooral nog is de aalvisserij de core-business van de beroepsvisser, maar met de alarmerende afname van de aalstand lijkt dat een aflopende zaak. Wat rest is de schubvis. Gaat de beroepsvisserij (nog meer) onder de duiven van de sportvisserij schieten? Of gaat de sportvisser aan de haal met de boterham van de beroepsvisser?

Op de IJsselmeerafslag in Urk is op een donderdagochtend eind oktober de hele problematiek in één blik te vangen. Dit is een van de vijf visafslagen waar de IJsselmeervissers met hun vangsten terecht kunnen. In grote witte kuipen wordt levende aal aangevoerd. Het zijn allemaal kapitale exemplaren van minimaal een pols dik. “Dat is nu net het probleem”, bromt veilingmeester Riekelt de Boer. “Het lijkt mooi, zo veel grote alen, maar er zijn bijna geen kleintjes meer.” In de kuipen liggen dus de laatste der Mohikanen. Er is ook flink wat aanvoer van snoekbaars en baars, die hier ‘rode baars’ wordt genoemd. Tenslotte ligt er ook 422 kilo blankvoorn en nog wat snoek. Brasem en kolblei zijn er vandaag niet omdat het seizoen voor de zegenvisserij nog niet echt op gang is gekomen.

Blankvoorn als delicatess

Wat gebeurt er met al die vis? Het is duidelijk dat er voor aal, snoekbaars en baars een prima afzetmarkt is richting rokerijen en restaurants. Maar wat gebeurt er met de blankvoorn, kolblei en brasem? In Nederland heeft sinds de vorige eeuw immers het idee dat deze vissoorten niet de moeite waard zijn om op te eten steeds verder postgevat. Volgens Han Walder, beleidsmedewerker communicatie en educatie van de Combinatie van Beroepsvisserij, denken ze daar in Oost-Europa, Rusland en Israël heel anders over. “Zeker nu de EU steeds verder uitbreidt naar het oosten, komen er nieuwe afzetmarkten bij. En als er ergens vraag naar is, komt er vanzelf aanbod.”

De partij blankvoorn op de afslag in Urk gaat naar Damstra in het Friese Woudsend. Amper een uur nadat ze in Urk voor een kiloprijs van 36 cent zijn opgekocht, liggen diezelfde voorns gekoeld op ijs in de loods van Eeuwke Damstra. Hij is inmiddels groot in een delicatess waar ze in Rusland ‘stapel idioot’ op zijn: gedroogde zoute blankvoorn of blei. “Dat is daar dé snack. Vel met schubben eraf peuteren. Stukjes visvlees eraf halen, bier erbij, een beetje als droge worst. En het is supergezond.”

Dankzij een Russische kennis heeft Damstra, van oudsher vishandelaar, zich het procédé en het recept van het visdrogen eigen gemaakt. Met behulp van een gepensioneerd ingenieur in luchtbehandeling ontwikkelde hij zelf zijn droogmachines, waardoor hij inmiddels een grote voorsprong heeft op eventuele concurrenten. Overigens worden alleen kolblei en blankvoorn gedroogd. De brasem verkoopt hij aan afnemers in Israël en Rusland, waar deze wordt gerookt. De vraag naar brasem, kolblei en blankvoorn is dermate omvangrijk dat de aanvoer – Damstra schat dat hij jaarlijks 150 tot 200 ton aan zowel brasem als blankvoorn verwerkt – hem niet groot genoeg kan zijn. “De aanvoer is voor mij de enige beperkende factor.”

Giswerk

Wie een exact beeld wil krijgen van de omvang van de beroepsvisserij in het Nederlandse binnenwater staat voor een ondankbare taak. De broodvisserij als geheel is te ongeorganiseerd en te weinig gedocumenteerd om een totaaloverzicht te kunnen bieden. De branche van beroepsvisserij kent slechts twee organisatievormen: de Combinatie van Beroepsvisserij en de Producenten Organisatie IJsselmeer. Zoals de naam al aangeeft vertegenwoordigt de laatste de vissers op het IJsselmeer. De rest van het land valt grofweg onder de Combinatie van Beroepsvisserij.

Tegen de achtergrond van de Kaderrichtlijn Water heeft Imares in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) in 2007 een poging gedaan om de totale binnenvisserij te inventariseren. Daarbij kwam Imares tot een schatting van 500 beroepsvisserij in 2003, al dan niet in deeltijd, waarbij het de tendens is dat hun aantal gestaag afneemt. Binnenvissers zitten vooral geconcentreerd langs de grote rivieren, het IJsselmeer en in het waterrijke westen en noorden van het land. Een schatting van het aantal tonnen vis dat zij bij elkaar vissen geeft Imares niet. Meer dan een omzet

van 15 tot 17 miljoen euro in 2002 (voor alle vissoorten bij elkaar) hebben de onderzoekers niet weten te achterhalen. Daarbij constateert Imares ook nog dat er cijfers van het ministerie zelf circuleren (ook uit 2002) waarin sprake zou zijn van een totaalomzet van slechts 4,8 miljoen euro. Het blijft dus giswerk.

Han Walder bevestigt dat de Combinatie van Beroepsvisserij geen cijfers heeft over de hoeveelheden vis die de leden aan land brengen. "Vissers op zee hebben een verplichting, onze binnenvissers niet. Het staat hen vrij de vis zelf te verhandelen of te verkopen aan tussenhandelaren. Daar hebben wij geen zicht op." Wat dat betreft hebben de IJsselmeervissers het beter voor elkaar. Hoewel zij hun vis bij vijf afslagen (Volendam, Stavoren, Den Oever, Enkhuizen en Urk) kwijt kunnen, houdt het Productschap Vis de totaalcijfers keurig bij. De meest recente openbare cijfers zijn van 2006. In totaal brachten de IJsselmeervissers dat jaar 2.431.807 kilo vis aan, met een totaalopbrengst van 4.038.493 euro. Uitgesplitst naar vissoort werd er in 2006 door beroepsvisserij ruim 230 ton aal in het IJsselmeer gevangen, 37 ton baars, 58 ton snoekbaars, 151 ton blankvoorn en 758 ton brasem. De absolute topper qua tonnage was de spiering met 1.030 ton. De IJsselmeercijfers geven wegens het ontbreken van gegevens uit de rest van het land slechts een indicatie van wat er werkelijk in het Nederlandse binnenwater door beroepsvisserij wordt gevangen.

Volgens Han Walder geldt voor 30 procent van het Nederlandse grote openbare water (exclusief het IJsselmeer)

dat 'het beroep' het volledige visrecht heeft; dus zowel het aalvisrecht als het schubvisrecht. "Maar daar kan de beroepsvisserij overigens wel het schubvisrecht gunnen aan de sportvisserij." Op de overige 70 procent van het water is het visrecht gesplitst, waarbij de sportvisserij het schubvisrecht heeft.

Spanningsveld

Voor de beroepsvisserij is de visserij op aal nog steeds verreweg de grootste bron van inkomsten. In 2006 maakte de aal nog geen 10 procent uit van het totaalgewicht aan vis (ruim 2.431 ton) dat er in het IJsselmeer gevangen werd. Vertaald in geld zorgde de aal desalniettemin wel voor meer dan de helft van de totale opbrengst (bijna 2,5 miljoen euro). De aalvisserij staat momenteel echter onder zware druk. De aalvangst nemen fors af door onder meer overbevissing, waterverontreiniging en parasieten. Daarbij komt nog dat de in- en uittrek van de aal ernstig wordt bemoeilijkt door de vele hindernissen die de vis op zijn trekroutes tegenkomt in de vorm van bijvoorbeeld stuwen en waterkrachtcentrales.

Met dit in het achterhoofd lijkt het niet meer dan logisch dat de beroepsvisserij verder kijkt dan zijn neus lang is en zijn oog laat vallen op andere vissoorten: de schubvis. De top drie wat betreft de commerciële opbrengst van de Nederlandse binnenvisserij bestaat – naast de aal als absolute nummer één – uit snoekbaars en baars. Uitstekende consumptievissen, maar ook zeer geliefde sportvissen. En daar komt het spanningsveld tussen beroeps- en sportvisserij weer om de hoek kijken. Want iedere baars

Ongeschonden terug...

of gerookt naar Rusland?

of snoekbaars in het ruim van de beroepsvisser, is er een-
tje verloren voor de sportvisserij. Daar komt nog bij dat
op veel wateren, met name op het IJsselmeer, de snoek-
baars- en baarsstand door overbevissing ook sterk onder
druk is komen te staan. In sportvisserijkringen leeft de
vrees dat het beroep nu de vissoorten die voorheen niet
economisch benutbaar leken ook in het vizier krijgt. Het
gaat dan vooral over brasem, kolblei en blankvoorn –
alweer geliefde sportvissen.

Argusogen

Het spreekt voor zich dat de sportvisserij de belangstel-
ling van de beroepsvisser voor schubvis met argusogen
gadeslaat. En dat geldt andersom al evenzeer. In Neder-
land zijn volgens de jongste cijfers van het NIPO onge-
veer twee miljoen sportvissers. “Onder die twee miljoen
mensen zijn 500.000 kinderen en ook nog eens 250.000
vrouwen”, meldt Onno Terlouw, hoofd Communicatie
van Sportvisserij Nederland. Er is becijferd dat de hengel-
sportsector in zijn totaliteit een omzet van 700 miljoen
euro genereert. “We hebben het dan over uitgaven die
variëren van een simpel haakje tot een compleet uitge-
ruste visboot.”

Sportvisserij Nederland acht het gevaar dat beroepsvis-
sers zich bij gebrek aan aal gaan richten op de zo geliefde
schubvis wel degelijk aanwezig. Terlouw: “Dat is nu al
het geval op wateren waar beroepsvissers het volledige
visrecht hebben. Op het IJsselmeer heb je als sportvisser
die op brasem of blankvoorn vist niks meer te zoeken.”
Daarbij heeft hij het idee dat de markt voor schubvis
aantrekt mede door de toenemende mondialisering van
de handel. “Ook de handel in vis is een wereldwijd fenomeen
geworden.” Hij vreest tevens dat beroepsvissers,
wanneer zij het moeilijker krijgen door de afname van
de aalstand, overgaan tot schaalvergroting. “Dan wordt
er fors geïnvesteerd, maar dat geld moet vervolgens ook
worden terugverdiend door meer vis te vangen.” Op de
wateren waar de sportvisserij het schubvisrecht al heeft,
voorziet Terlouw minder problemen. “Dan kunnen we in
principe een beroepsvisser weigeren.”

Hoe reëel is nu de vrees van de sportvisserij? Han Wal-
der van de Combinatie van Beroepsvissers verwacht dat
het allemaal niet zo’n vaart loopt. Hoewel hij overtuigd
is van het principe dat vraag naar vis tot aanbod leidt,
ziet hij veel heil in de zogeheten visplannen. Als gevolg
van de Europese Kaderrichtlijn Water, die in 2000 is inge-
voerd, moet de kwaliteit van het oppervlakte- en grond-
water in de EU-zone in 2015 op orde zijn. Dat betekent
dat het water tegen die tijd aan tal van normen moet
voldoen. Eén daarvan is dat het oppervlaktewater een
gevarieerde planten- en dierenwereld moet herbergen;
een zogenaamde goede ecologische toestand. Daar hoort
uiteraard een gezonde visstand bij. Om die te bereiken
moeten Visstand Beheer Commissies (VBC’s) visplannen
opstellen. Daarbij komt het erop neer dat de visstand in
kaart moet worden gebracht, alsmede de invloed die de

Vooralsnog is de aalvisserij nog de core-business van de beroepsvisser.

Door overbevissing komt ook de aanlanding van snoek en baars onder druk te staan.

visserij – zowel beroep als sport – op de visstand heeft. De beroepvisserij, sportvisserij en water- en terreinbeheerders moeten samen tot een eenduidig visplan komen: wie vangt wat, wanneer, hoeveel en met welk vistuig?

Beter vangstbeleid

LNV eist van alle VBC's op de staatswateren dat ze per 1 januari 2010 over een visplan beschikken. De vraag of de aanpak met VBC's en visplannen ook moet gelden voor niet-staatswateren kan door minister Gerda Verburg van LNV nog niet worden beantwoord. Maar ze laat er geen misverstand over bestaan dat er ook voor deze wateren uiteindelijk visplannen moeten komen. Deze moeten namelijk net zo goed duurzaam worden beheerd.

Daarmee is voor Walder voldoende gewaarborgd dat beroepvisserij de schubvis niet voor de neus van sportvisserij gaan wegvangen. "Wij zijn dan verplicht de vangsten bij te houden. Deze controle zal tot een beter vangstbeleid leiden. En de sportvisserij is er dan zelf ook bij betrokken. Want we moeten er samen uit zien te komen."

Daar is Onno Terlouw van Sportvisserij Nederland het gedeeltelijk mee eens. Ook hij ziet heil in de visplannen. Niet alleen op het gebied van een goede en gevarieerde visstand, maar ook waar het gaat om toegankelijkheid van het water, paaigebieden, waterstand en maaien. "Via de VBC's zitten we bij de watereigenaar aan tafel en is de

sportvisserij partner in het proces. Op die manier kun je veel regelen en goede afspraken maken." Hij verwacht dat de visplannen vooral grote invloed kunnen hebben op de wateren waar de beroepvisserij het volledige visrecht heeft. "Eventuele overbevissing zal daar aan het licht komen, waarop er zal worden moeten ingegrepen. Daar is voor de visstand en de sportvisserij dus winst te behalen. Op de wateren waar de sportvisserij het schubrecht reeds hebben, verwacht ik geen problemen. Op nog meer druk op de visstand zitten we echter niet te wachten."

Ongedocumenteerd schimmenrijk

Met de komst van de visplannen zal een groot deel van het Nederlands oppervlaktewater straks geen ongedocumenteerd schimmenrijk meer zijn, waaruit met de Franse slag vis wordt geoogst. Beroeps- en sportvisserij zijn op de wateren die zij delen tot elkaar veroordeeld, terwijl ze zich ook nog aan de Europese Kaderrichtlijn Water hebben te houden. Voorwaar een hele opgave. Een interessante vraag daarbij is wie aan de vergadertafel het meeste gewicht in de schaal mag leggen. Zijn dat de enkele honderden beroepvisserij die hun gelederen snel zien slinken? Of zijn het de miljoenen sportvisserij met hun grote recreatieve belang die een omzet genereren waarbij de opbrengsten van de beroepvisserij in het niet vallen? V